

Se platsen!

Sammanfattning:

Att respektera omgivningen är en central fråga vare sig vi bygger om eller bygger nytt. Ett hus i skogsbrynet har andra karaktärsdrag än ett hus vid vattnet. De olika miljöerna ställer olika krav på byggandet. Lär vi oss att bygga i harmoni med landskapet kan vi utveckla de unika relationer mellan plats och byggnad som finns i Sotenäs.

- I kustsamhällellenas äldre delar måste vi respektera den äldre bebyggelsen och dess mycket speciella stadsplaneformer.
- I kustsamhällellenas nyare delar är anpassningen till naturen den viktigaste frågan.
- I kustnära lägen utanför tätorter måste vi vara mycket försiktiga då vi fogar in nya byggnader. Medveten anpassning till landskapet är nödvändig.
- På inlandet skall vi tänka på relationen mellan fält, skogsbryn och berg. Byggnader bör placeras lågt nära skogsbryn eller branter.

Att förhålla sig till Sotenässets olika miljöer

Vare sig man bygger om ett gammalt hus eller bygger nytt är anpassningen till platsen en grundläggande fråga som man måste ta ställning till. I Gerlesborgsskolans skrift "Bygga Bohuslänskt" konstateras följande:

”Den bohusslänska miljön består i stora drag av fyra enheter: havet, berget, dalen och bebyggelsen. Bebyggelsen är landskapets klädedräkt, det beror på oss hur den passar. Landskapskroppen likväl som människokroppen har sina mått och proportioner – man kan inte hänga på vilka kläder som helst. Den äldre bebyggelsen klär landskapet bra”

Bohusläns landskap är mycket speciellt med kala klippor längs kusten, bördig jordbruksmark inåt land och ett ständigt växelspel mellan branta granitformationer och platta fält. I detta öppna och exponerade landskap har man historiskt sett varit mycket duktiga på att foga in byggnader. Klipplandskapet är vid sidan av havet det starkaste formelementet i det bohusslänska kustbandet. De dramatiska bergsformationerna, skapade av inlandsisen och bearbetade av tidigare epokers stenhuggeriverksamhet, utgör ramen för kustsamhällena. Kontrasten mellan inlandets bördiga dalar och kustens karga klipplandskap är mycket karakteristiskt för den bohusslänska kulturmiljön, och samhällena ligger som små täta klungor vid vattnet. Många av de principer som förr användes för att placera byggnader håller idag på att glömmas bort. Både vid nybyggnad och vid ombyggnad är det viktigt att vi lär oss utforma den byggda miljön med naturen – inte mot den. Detta stycka behandlar de fyra huvudsakliga sammanhang som man möter på Sotenäs.

Kustsamhällenas äldre delar

I kustsamhällenas äldre delar är relationerna mellan husen den viktigaste faktorn att ta hänsyn till. Ofta ligger husen så tätt att det bildas gränder och prång snarare än trädgårdar. Samhällsformen är unik för Bohuslän. När vi renoverar hus är det viktigt att ha helheten i åtanke. Kustsamhällena är så täta att det inte går att betrakta husen som enheter. För att den kulturhistoriskt intressanta miljön skall bibehållas är det av yttersta vikt att alla hus rättar sig efter samma regler. Ett bjärt pastellfärgat hus kan förstöra en annars intakt och vacker miljö. Kustsamhällenas bebyggelse kännetecknas av en pragmatisk estetik, där skönheten till stor del kommer av ändamålsenligheten i utförandet. Boende, arbete och fritid sköttes på samma ytor, i och runt husen. Idag är levnadsförhållandena annorlunda än för hundra år sedan. För att bibehålla kulturmiljön måste därför vissa moderna boendekrav (fristående garagebyggnader, insynsskyddade trädgårdar mm) ibland styrka på foten. Istället får den som bor i ett kustsamhälle andra kvaliteter, många gånger sådana som aldrig kan återskapas i nyproducerade områden.

Kustsamhällenas centrala delar är känsliga miljöer där anpassning till den äldre bebyggelsen är viktig. Bergen som ramar in samhällena är viktiga för den estetiska upplevelsen.

BYGG MED KÄNSLA – *Se platsen!*

I de fall där det är aktuellt med nybyggnad i direkt anslutning till äldre bebyggelse är det önskvärt att låta den nya bebyggelsen låna drag av den äldre. Detta för att det traditionella bohusslänska dragen inte skall gå förlorade. Relativt flacka lertegelklädda sadeltak, förhöjda väggliv och ljusa träfasader är karaktäristiska drag hos det klassiska dubbelhuset. Det är dock på sin plats att poängtera att olika platser har olika historiska sammanhang. I många fall är det landskapet snarare än den äldre bebyggelsen som är det starkaste formelementet i omgivningen. Mer om dessa frågor kan du läsa under rubriken ”Att bygga nytt i känsliga lägen”

Kustsamhällenas nyare delar

Stora delar av samhällena i Sotenäs är ganska traditionella villaområden från 1970-talet och framåt. Många nybyggnadsprojekt ligger i denna typ av områden, och ofta finns detaljplaner upprättade. Det är ändå värt att beröra dem här eftersom det många gånger är visuellt exponerade områden, ofta högre belägna än de äldre delarna.

När vi bygger nytt eller utför tillbyggnader i nyare områden är det framför allt viktigt att tänka på landskapet. En kuperad bergstomt lämpar sig dåligt för typhus som är ritade för plana tomter med rik vegetation. När landskapet är komplicerat är det husen som skall anpassa sig. Okänsliga sprängningar och utfyllnader blir så gott som alltid fula och klumpiga inslag i miljön.

Kustnära lägen utanför tätorter

Sotenäs kommun har en lång kuststräcka som till stora delar är obebyggd. I många områden finns dock en gles småhusbebyggelse i nära anslutning till havet. Det rör sig alltid om mycket exponerade lägen där de estetiska kraven på nybyggnader är stora. På samma sätt som i samhällena uppvisar den äldre bebyggelsen i denna typ av lägen en imponerande känslighet för landskapet. Ett mycket fint exempel är husen på Fykan, längst ut på Ramsviklandet. Såväl boningshusen som sjöbodarna ligger placerade på ett sätt som gör att de smälter in i landskapet på ett elegant och estetiskt tilltalande sätt. Att sköta hus i denna typ av lägen ställer höga krav på ägaren, både vad gäller underhåll av själva huset samt skötsel av marken runt omkring.

Husen på Fykan skapar en liten by där den bohusslänska naturen är som vackrast. Den estetiska kunskap som gett husen sitt utseende och sin placering är imponerande.

När man bygger nytt i exponerade lägen utanför samhällena är anpassningen till landskapet a och o. Hus bör placeras på ett diskret sätt, gärna nära bergssidor, endast i undantagsfall på bergstoppar. Onödiga sprängningar skall undvikas.

Inlandet

Sotenäs inland har en helt annorlunda karaktär jämfört med kusten. Det är ett grönskande landskap med platta slätter och artikulerade bergspartier. Slätterna är gammal havsbotten så till viss del kan inlandet liknas vid ett hav med öar. Jämför vi denna landskapstyp med den flackt kuperade typ som t.ex. är vanlig i Västergötland kan vi snabbt konstatera att de ställer olika krav på byggnader. I Bohusläns inland bör man, liksom längs kuststräckan, sträva efter att placera byggnader i mötet mellan berg och platt mark. Det är svårt att på ett naturligt sätt låta husen klättra uppför sluttningarna. Det traditionella sättet att bygga i inlandet kan vi studera på många ställen. Dubbelhusets resliga sockelvåning och fina proportioner passar mycket väl i kanten av fält, mot skogsbryn eller bergssidor. En del nyare hus har misslyckats med att ”höra hemma” i landskapet. De ligger istället mitt på fält eller uppe på berg. I båda fallen blir anpassningen till landskapet lidande. På Sotenässets inre delar finns många vackra och kulturellt värdefulla miljöer. Dessa är minst lika viktiga att värna om som kustsamhällena. Eftersom man i stora områden tillåts göra vissa ingrepp i husen utan att söka bygglov ligger ett stort ansvar på de enskilda fastighetsägarna. Inför en ombyggnad bör vi konsultera arkitekt eller antikvarie för att tillse att de estetiska värdena inte förvanskas.

Sotenäs har ett vackert och karaktäristiskt inland. Branta bergsryggar reser sig från bördiga fält. Inslaget av ädellövskog är stort. Byggnader placeras med fördel i brytpunkten mellan platt mark och skog. Aldrig mitt på fält eller uppe på bergstoppar.